

ACC. N:R M. 15588: 1-10.

Landskap: *Småland*

Upptecknare: *Ingeborg Johansson, Markaryd*

Härad: *Lunnerbo*

Berättare: *"*

Socken: *Markaryd*

Berättarens yrke: *husföreståndarinna*

Uppteckningsår: *1961*

Född år *1898* i *Boinneryd*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Godhus. s. 1-10.

Lu F 116

9/5-61

Jordhus ^{x)}

De jordhus, eller som det heter här jordslugor som i början av detta århundrade fanns här och i övrigt i bygden varo säkerligen uppförda under första hälften av 1300-talet. Ty man vill antaga, att längre fram i tiden hade även det fattiga folket fått högre anspråk på bostäder och gillade icke längre det där svårkonst och på detta sätt gräv sig ned i jorden då ett nybygge skulle skidas. Men dessa som voro födda och uppfosttrade under sådana förhållanden voro i regel nöjda och stundt som så: här detta enkla hem dugt åt våra föräldrar så duger det åt oss. Därför blev man brende i jordslugan under största delen av sitt liv, med stor tillfredsställelse efter vad grannar och omgivning kunde se.

Vi hade här en jordsluga på riktigt värdvärd till 2-300 mk härifrån, densamma var belodd under tillä år 1930 så att vi hade möjlighet att iakttaga såväl slugor

x) Handlar om jordslugor o.s.v.

Lug 116

Som innervägare under många år. För att beläsa
huru här man var i detta lilla enkla hem skall jag
bara nämna vad jag själv hörde besjeftern där en
gång säga: Det finnes ingen plats på jorden som
jag skulle kunna så drivas som i denna stuga och
flykt härifrån skulle vara alldeles otänkbart. För när
man vilka delade meningar om drivel, ty för andra att
se sig det långt ifrån öfverligt ut att bo i ett sånt
mörkt bygge. Detta var ändå en av de bästa jordstugor
man vet om, ty man hade inte försummat att repara-
tera och se om sitt hus efter förniga. Dessutom
hade man också på senare år gjort ett tillbygge som
man kallade för kammar, och efter denna erövring
var man mer än belåten med sin stuga, det fram-
gick tydligt i många sammanhang.

Men om det väl i huvudsak jordstugans konstruk-
tion som skulle beskrivas, såsom den var ursprungligen
eller som de gamla minnas den. Som följt nämndt

var denna jordstuga en god del bättre än andras
sådana ty de tre väggarna voro delvis mur jord,
ungefär en halv meter eller så där, och här var
samma fönstergluggar och på varje vägg. Men man kan
ock så få höra berättelser om jordstugor som voro helt
ingrädda i jorden och en liten fönsterglugg på dörren
var det enda som släppte in dagljuset. Utan sådan
enkelt jordstuga förekom tydligen inte någon stråkonstruc-
tion utan väggarna voro murade med sten och täppade
med lera. Således var det icke underligt om en arm
eller en snok slog sig in i stugans dö och då, ty detta
har verkligen förekommit enligt vad de gamla här
berättat. Men vid sådana berättelser fäste man sig
inte på den tiden, man upplevde det som var värt
om som så. För oss att se, var det ju en försakelse-
sällvaro utan gränser som dessa människor fändes, då
de ett helt litet nödgades bo i en sådan grotta.
3 Det är möjligt, att det var dessa utskäpningar som

backslagsittarna i vår by såg och jämförde med sitt,
i många avseende bättre jordhus, eljest kunde de
inte alltid förefallet så nöjda med sitt forfärga hem.
Nu var det egentligen detta jag hade tänkt att mera detaljerat
beskriva, ty här gick jag in och ut så många gånger
och minnes tydligt hur man här hade det.

Stugan var ungefär fyra met på varje håll och var
således ganska rymtlig jämfört med andra jordstugor
som vare betydligt mindre. Hög var akta väggarna
inuti klädda med plank eller bräder men tyvärr
så bristfälligt ihopsnickrat att även en icke kunnare
i byggnadsfacket såg genast att det var "kläpari" (icke kunniga
byggmän) som sammansatt det hela. Om det var gjort
med flit att sätta väggarna så snett för att bättre
hålla mot jorden i bakken eller det var några byggnads-
män som ställt det hela vet man inte men väggarna
voro så sneda att det skildde säkerligen 10-15 cm vid
glada och panel. Jag minnas mig blocken som hängde

på framsväggen, för att denna skulle kunna gå mest
den ju kända rätt och jag minnes tydligt att den hängde
ett gott stycke från väggen i övre kanten och på bak-
sidan var den stöttad med träklossar. Man vill emellertid
helst tro, att det var nödvändigt i en jordslugan, att på
detta sätt med sneda väggar bättre binde jorden i barken
än om de ställ lodrätt och utseendet lär hava varit
mindre viktigt på den tiden då denna byggnadsform
var rådande. Här var också golv och panel som i andra
hus, men det är inte sagt, att det var så från början
mest troligt att det var jordgolv även i slugan, ty i det
lilla bygge som skulle kallas kök, var det i varje fall
så. Man vill antaga, att det var först i tredje generationen
om man hade så höga anspråk att man ansåg det
som nödvändigt med ett repält drägel i slugan,
andra hade det och då så ville man inte vara sämre.
Det kan tilläggas, att det var helt vanligt här i bygden
särvt i småslugan som bondgårdar att man nöjde

5

sig med jordglor i köket så långt fram i tiden som i detta århundradets början, man ansåg förstås, att köket var inte den plats där man skulle vistas mer än som nöd-
vändigt var. Ett arbete försiggick inom i slutet då för tiden, så även här i jordslugan.

På var sida om muren var kök och förstuga, men så nätt tilltaget, att där var endast en smal gång vid sidan om muren där man hade rest en stega för att kunna sitta sig upp på vinden. Muren, ja det var inte heller något praktexemplar bland sidorna. För det första var fyren så låg och obekvämt att husornas fick alltid stå böjda då hon lagade mat på eldhärden där och antingen köket hade någon liten fönsterglugg eller ej så var det märkbart och "ovänt", som det heter här, det hela. Eller då det var frågan om att elda bakaregnen, som systemen skulle ingens utomstående gått i land med, så obekvämt som denna murregn var inbyggd. Men invånarna här voro tränade och korrade icke för dylika svårigheter.

Murugnen var sammansatt av slutande av grästen
och detta gjorde att den ibland blev ojämn och då måste
kvarnar krypa in ugnen och kleva tillsammans med lera.
Fäppningen hade man endast en flat sten till vagnlucka
och varje gång man hade bak förfall gällde det att hava
färb mossor tillreds för att stoppa omkring stenen.
Trots alla sådana besvärligheter bakades här bröd och
kakor i denna stenugns så goda, att man kan
rent förvåna sig över dylika resultat under
sådana förhållanden.

Från biskopsgården skulle också sällugnen (juleläggare)
eldas och här sprakade brasan under vinter tid och
lyste upp den eljest mörka fyren, och varmt var där
inne i stugan vid sådana tillfällen, så det var knappast
möjligt för en utemänniska att vistas där en längre stund.
Alltså fyllde den feula muraren sin uppgift där den stod
omkring 100 år och bakade alla påfrestningar.

7 Man gick alltid ihop för att göra arbetet starkt och hållbart

särskilt byggnadsarbete, men vid utseendet fäst man mindre vaksende. Såsom virke till husbyggnad skulle vara huggat på en särskild tid, om det skulle gottas ut hade man icke tillräckligt förtäringhet var virket dubbel så hållbart, det ville alltid de gamla understryka.

Sådan hade säkerligen "Pella Johannes" (han kallades så den gamle slussfadern som man antager har byggt jordstugan) också icke tillräckligt då han satte igång detta bygge, ty han ett hus stå delvis i jorden i job år 80 om det hava varit virke av fjärra klass.

Det oaktat måste vi som minnas jordstugans utseende in i minsta detalj erkänna, att det hela var klumpigt och oansenligt, men på samma gång ursäktligt, då man vet, att verkstyg och allsammans var så kallat hemmagjord. Säkerligen var det mer än en som undrade vad den höga träskeln vid förstugdörren skulle tjäna till. Det gällde, att stiga högt och betäna väl om man inte skulle smälla över densamma men

Syns kunde det sådant också mer än en gång, då
den besökande var mera obänd med förhållanden och hade
kanske ögonen fäste vid annat originellt i denna jordstuga.
Ylidare var dörröppningen så låg, att en människa med
ordinarie kroppslängd fick böja sig djupt för att påbydda
huvudet för stötar i dörrkarmen, då den trädde in här.

Skulle det likväl hända, att man vade ett sådant till-
fälle fick en smäll var det bättre att låtas om enpenking
än göra anmärkning, det skulle nämligen inte falla
i god jord, utan hade varit det samma som att blanda
de gamlas verk och sådant soliterades inte.

9
Tregel var det jordtak på jordstugan, och man antager
att i försörningen var det så även här, men allt eftersom
tiden gick blev man mer och mer pretentios och såg
att andra förkte sina hus med spån och sticker och då
var det bara att följa med tiden och göra sammaledes.
Tungen kan emellertid erinra sig något annat tak på
denne jordstuga än sticker, som på senare år utbyttes

med tjärpapp. Här var alltså ändå en fördel bland alla
mackdelar att bo i jordhus, ty när detta sak skulle lösas
eller tjäres kunde man helt bekändigt stå på marken
och utföra arbetet. Takskägget (edsprängat) gick ändå
med till marken på den del av stugan som var ingrävad
i jorden, och hade inte den vidrappade skorstenen varslad
om att det var ett hus, skulle man från det hållet
kunna se sig det hela för en regel gammaldags
jordhållare.

En jordskuga var säkerligen den billigaste byggnads-
metod som kunde förekomma, och det må väl vara
därför som fattigt folk tog den möjligheten och skaffade
sig tak över huvudet. Glädde man så blivit född och
föstrad i sådana förhållande var det bara helt naturligt
att fortsätta i samma spår. Sorgen kunde emellertid vara
mera glad för sitt hem än vad dessa människor voro
och de tillämpade verkligen den strofen: "Hitt hem är så ringa dess
där är så lög men aldrig en kärare boning jag såg kring hela
den grönskauds världen."